

Drivkrafter för tillväxt: Nationella institutioner eller regionala kluster? Replik till Berggren, Brulin och Læstadius

I artikeln "Den globaliserade ekonomins regionala paradox" hävdar författarna Christian Berggren, Göran Brulin och Staffan Læstadius att diskussionen om svensk ekonomisk politik i alltför hög grad handlar om makroekonomiska (här nationella) faktorer exemplifierat av skatter och regleringar. I stället borde debatten, enligt författarna, i högre grad fokuseras på kluster och regional småföretagsdynamik då "rumsliga koncentrationer som kombinerar konkurrens och samverkan har en särskild kapacitet för uthållig utveckling". Författarna hävdar dessutom att lokalt förankrade och förtätade kluster ökar i betydelse som en följd av globaliseringen. Som stöd för sina hypoteser redovisar författarna resultat från analyser av Silicon Valley, norditalienska regioner samt den sk GGVV-regionen i Småland.

Artikeln väcker åtminstone två intressanta frågor. För det första: Är det så att klusterbildningar har en avgörande påverkan på tillväxt och välfärd i olika regioner och har klusternas betydelse ökat som en följd av globaliseringen? För det andra: Är regionala faktorer, institutioner och nätverk mer betydande för den regionala utvecklingen än vad nationella faktorer är? Om någon av dessa frågor kan besvaras jakande har författarna åtminstone delvis rätt i sin kritik av den ekonomiska debatten.¹

Hur besvarar vi då dessa två frågor? För

Fil dr HENRIK BRACONIER är verksam vid Industriens Utredningsinstitut (IUI).

att kunna få ett uttömmande svar måste självfallet en grundlig empirisk analys genomföras, vilket går utöver vad som är möjligt i denna replik. Jag kommer här istället att skissa på hur relevanta hypoteser kan uppställas samtidigt som jag visar på några empiriska regulariteter som inte ger stöd för hypoteserna. Min tolkning av de empiriska studierna är att nationella faktorer och institutioner tycks klart mer avgörande för att förklara utvecklingen av levnadsstandard i länder och regioner än vad regionala faktorer och kluster är.

Utifrån den första hypotesen antas att regional tillväxt och välfärd är starkt kopplade till utvecklingen av kluster. Ett problem med denna hypotes är att den har relativt svagt stöd inom den forskningsinriktning inom nationalekonomi som kallas ekonomisk geografi.² Att skalfördelar, transportkostnader och lokala nätverkseff-

¹ Jag kommer i denna replik enbart att analysera utveckling i termer av BNP per capita. Således kommer inte småföretagsdynamik i sig att diskuteras. Om inte denna dynamik påverkar den ekonomiska utvecklingen i övrigt är det dock svårt att se varför en sådan analys vore relevant.

² Fujita, Krugman & Venables [1999] ger en sammanfattade bild av forskningsområdet. En sökning i databasen *Econlit* ger vid handen att 244 artiklar i nationalekonomiska publikationer publicerats där ordet *economic geography* ingår i sammanfattningen (*abstract*). Dessutom har ett stort antal artiklar publicerats där den närmast synonyma termen *location* används. Inom Sverige bedrivs också en intensiv forskning på området, bl a på IUI, Lunds universitet och Stockholms universitet.

fecker medför tendenser till regional specialisering inom industrier är tydligt. Hur tillväxten och välfärden utvecklas som en följd av denna specialisering är dock mer oklart, vilket även Fujita, Krugman & Venables [1999, s 349] påpekar. Speciellt tveksamt blir användandet av subventioner då globala effektivitetsförluster skapas samtidigt som en konkurrens med subventioner för att befrämja lokala kluster kan uppstå. Det andra problemet med kopplingen mellan tillväxt och kluster är rent metodologiskt. Vad man skulle vilja studera är kluster-regionens situation om inte ett specifikt kluster hade lokalisrats där. Då sådana data inte finns tillgängliga ställer jag istället följande fråga: Är det så att den regionala utvecklingen inom en nation blivit alltmer ojämn som en följd av att lyckade klusterbildningar utvecklas i vissa regioner? Lyckligtvis har studier på konvergens i BNP per capita mellan regioner genomförts i snart sagt alla industriländer.³ Nästan undantagslöst visar dessa studier på en konvergens i BNP per capita i olika regioner inom ett land över tiden, vilket också sker i Sverige under perioden 1911 till 1993 (Persson [1997]). Följaktligen minskar skillnaderna i BNP per capita samtidigt som tidigare "lyckade" regioner, d v s regioner som haft en högre BNP per capita än genomsnittet, växer långsammare än fattigare regioner. Om kluster vore avgörande för den regionala utvecklingen skulle vi snarare förvänta oss en divergens i regional BNP per capita där kluster-regionernas BNP växer relativt de andra. Det enda sättet att hävda att dessa resultat vore konsistenta med klusterhypotesen vore om man kunde visa att framgångsrika kluster framför allt uppstår i relativt fattiga, mindre tätbefolkade och perifera regioner.

För att besvara frågan om regionala kluster och institutioner är viktigare för den regionala utvecklingen än nationella faktorer skulle man idealt vilja ha data på regionnivå över ett antal länder. Utifrån dessa data skulle vi sedan vilja ha två

grupper av förklarande variabler där den första är nationell och den andra är region-specifik till sin natur. Baserat på detta hypotetiska dataset skulle vi sedan kunna studera vilka faktorer som är viktiga för regionens tillväxt och jämföra de nationella och de regionala variabelernas förklaringsvärde. Något extremt kan frågan formuleras: Är det så att den 50-faldiga skillnaden i per capita-inkomster mellan Kalifornien i USA och Uttar Pradesh i Indien beror på regionala variationer inom länderna eller på skillnader i strukturer och institutioner mellan länderna?

I brist på ovannämnda data kommer jag istället att basera analysen på resultat dels från regionala studier inom länder enligt ovan, dels från studier över ekonomisk utveckling för tvärsnitt av länder. För att finna stöd för regional faktorerhypotesen förväntar man sig att finna att vissa regioner (där klusterbildning är viktig) skall utvecklas bättre än andra regioner (där kluster ej uppstått) i samma land. Dessutom bör man finna variation i utvecklingen mellan länder då länder med fler klusterregioner bör utvecklas bättre. Som redan diskuterats så tyder regionala studier på att inkomstskillnader mellan regioner tenderar att utjämnas, vilket inte stöder klusterhypotesen. Däremot visar tvärsnittstudier över länder att snarast en divergens sker i BNP per capita, där de redan rika länderna växer snabbare än de fattiga (Se t ex. Barro & Sala-i-Martin [1995]). Kombinationen regional konvergens och nationell divergens är knappast förenlig med bilden av regionala kluster som en huvudsaklig drivkraft för ekonomisk tillväxt.

Låt oss nu se på hypotesen att nationella beslut och institutioner är viktiga för länders och regioners utveckling. Här stödjer de empiriska resultaten hypotesen.

³Se t ex Barro & Sala-i-Martin [1992a, 1992b] för amerikanska och japanska regioner samt Persson [1997] för svenska regioner.

Om nationella faktorer är centrala för utvecklingen bör regionala skillnader inom länder vara små, då de nationella institutionerna är desamma för alla regioner. Samtidigt bör utvecklingen skilja sig mellan länder, om det är så att de institutionella variablerna skiljer sig mellan länderna. Följaktligen bör vi förvänta oss regional konvergens (eller åtminstone inte divergens) medan skillnader på nationell nivå består så länge stora institutionella skillnader existerar.⁴

Diskussion

Även om nationella faktorer tycks vara avgörande för den ekonomisk utvecklingen på regional och nationell nivå så är forskningsområdet ekonomisk geografi i högsta grad relevant. Forskningen på området har berikat ekonomisk analys i många dimensioner. Således har vår förståelse för lokalisering och marknadsstorlek ökat samtidigt som betydelsen av centripetala och centrifugala krafter i lokalisering har tydliggjorts i teoretisk analys. Likaledes har viktiga empiriska resultat framkommit, där ökande integration och fallande handelskostnader (åtminstone initialt) tycks ha lett till ökande regional specialisering (se t ex Brulhart & Torstensson [1996]).⁵ Det är dock viktigt att inse att den positiva teorin (Var kommer produktion att förläggas? Vilken typ av produktion kommer att förläggas till en viss region?) är väsentligt mer sofistikerad än den normativa (Vad vinner regionen på att ett visst kluster hamnar där? Bör regionala subventioner användas för att försöka skapa kluster?). Att öka den regionala välfärden genom att identifiera och subventionera specifika industrier som dessutom kan vara föremål för liknande åtgärder i andra regioner i andra länder skulle kräva enorma mängder information även om en sådan underliggande modell för välfärdsanalys skulle finnas.

När det gäller förståelsen av tillväxt på nationell nivå har dock den empiriska

forskningen nått en bit på vägen. Även om konvergens i BNP per capita ej sker mellan länder generellt så finns en tydlig tendens att s k betingad konvergens (conditional convergence) äger rum. Betingad konvergens innebär att fattiga länder tenderar att växa snabbare än rika, givet att man tar hänsyn till skillnader i t ex kapitalstock, utbildning och befolkningstillväxt. Följaktligen orsakas det ökande gapet mellan fattiga och rika länder dels av att de senare investerar mer i fysiskt kapital och humankapital samtidigt som de har en lägre befolkningstillväxt, dels av att de bedriver en mer tillväxtorienterad politik i andra avseende som t ex öppenhet mot omvärlden och investeringar i FoU. Det är värt att notera att de ovan definierade bestämningsfaktorererna för ekonomisk tillväxt snarast stärker slutsatsen

⁴När det gäller OECD-länderna tycks det dock finnas en klar tendens till konvergens i BNP per capita (Se t ex Dowrick & Nguyen [1989]). Mellan dessa länder är dock skillnader i nationella institutioner relativt liten, samtidigt som en konvergens i institutioner i många avseenden har skett. Dessutom finns det ett urvalsproblem som medför en tendens att överskatta konvergensen inom OECD, då de nya länder som kommer med tenderar att ha vuxit snabbt före medlemskapet (De Long [1988]). Intressant är också att det förutom en konvergens inom OECD även tycks finnas en konvergens mellan fattiga länder, vilket leder till den s k *Emerging Twin Peaks*-hypotesen (Quah [1997]). Detta mönster stärker emellertid snarast stödet för att nationella institutioner är centrala för ekonomisk utveckling då de två inbördes homogena (i termer av institutionella faktorer) grupperna skiljer sig mycket åt i termer av nationella institutioner.

⁵Det bör noteras att det även finns en omfattande litteratur om specialisering och tillväxt i städer (se t ex Glaeser *et al* [1992]). Intressant nog finner Glaeser *et al* [1992] inget stöd för klusterhypotesen. I deras studie baserad på amerikansk data växer sysselsättningen snabbare i diversifierade städer än i specialiserade städer.

att nationella institutioner och strukturer har en central inverkan på tillväxten. För det första tycks faktorer som är knutna till det nationella institutionella systemet, som korruption och politisk stabilitet ha en direkt påverkan på tillväxten. Dessutom fattas de avgörande besluten om utbildnings-, skatte-, forsknings- och handelspolitik i de flesta länder på nationell nivå. Då faktorer som utbildning, skatter och interaktion med omvärlden är avgörande för Sveriges framtida utveckling så kommer därmed de avgörande besluten att även fortsättningsvis fattas på nationell nivå.

Quah, D, [1997], "Empirics of Growth and Distribution: Stratification, Polarization and Convergence Clubs", *CEPR working paper 1586*, London School of Economics, London.

Referenser

- Barro, R & Sala-i-Martin, X, [1992a], "Convergence", *Journal of Political Economy* 100:2.
- [1992b], "Regional Growth and Migration: A Japan-United States Comparison", *Journal of the Japanese and International Economies* 6.
- [1995], *Economic Growth*, McGraw-Hill, New York.
- Berggren, C, Brulin, G & Laestadius, S, [1999], "Den globaliserade ekonomins paradox", *Ekonomisk Debatt* (s 335–347).
- Brulhart, M & Torstensson, J, [1996], "Regional integration, scale economies, and industry location in the European Union", *CEPR working paper 1435*, London School of Economics, London.
- Dowrick, S & Nguyen, D, "OECD Comparative Economic Growth 1950– 85: Catch-Up and Convergence", *American Economic Review* 79:5.
- De Long, B, [1988], "Productivity Growth, Convergence, and Welfare: Comment", *American Economic Review* 78:5.
- Fujita, M, Krugman, P & Venables A, [1999], *The Spatial Economy*, The MIT Press, Cambridge MA.
- Glaeser, E, Kallal, H, Scheinkman, J & Shleifer, A, [1992], "Growth in Cities", *Journal of Political Economy* 100:6.
- Persson, J, [1997], "Convergence across the Swedish counties, 1911– 1993", *European Economic Review* 41:9.